Utgifven
af
C. R. Nyblom

Andra årgången.
1866

Upsala,
W. Schultz.
Kongl. Akad. Boktryckeriet, 1866.

Förord till den elektroniska faksimilutgåvan

Det här är en elektronisk faksimilutgåva av andra årgången (1866) av **Carl Rupert Nybloms** *Svensk literatur-tidskrift*. Den har scannats i 600 dpi svartvitt och återges här i 150 dpi gråskala. Den förhållandevis stora skalan beror på att delar av bandet är tryckt med petit.

Läs mer om Svensk literatur-tidskrift i **Nordisk familjebok**.

- **Första årgången, 1865**.
- **Andra årgången, 1866**.
- **Tredje årgången, 1867**.
- **Fjerde årgången, 1868**.
- **Femte årgången, 1869**, utgiven i Stockholm av **Hans Forssell**.

SVENSKA EXPEDITIONEN TILL SPETSBERGEN ÅR 1861 UNDER LEDNING AF OTTO TORELL. Ur deltagarnes anteckningar och andra handlingar skildrad af K. CHYDENIUS. Med karta, taflor och träsnitt. Förra häftet. Stockholm 1865, P. A. Norstedt & Söner. Stor 8:o, 256 sid. Pr. 6 Rdr Rmt.

"Ytterligheterna beröra hvarandra" säger ett gammalt ordspråk, och, om så behöfves, kunna vi erhålla ett ytterligare bevis på detsammas sanning, om vi eftersinna, hvilka delar af jordklotet i främsta rummet ådraga sig den större allmänhetens uppmärksamhet, om hvilka hon helst hörer eller läser skildringar och som företrädesvis föra hennes tankar ut på irrfärder i fantasiens verld. Det är neml., åtminstone hos flertalet, å ena sidan tropikerna med deras oändliga formrikedom, skiftande färgprakt och leende yppighet, samt å den andra polarzonerna med deras dystra enformighet, månadslånga vinternatt och isande ödslighet. Och märkligt nog är det ej sällan dessa senare, som mäktigast anslå sinnet, isynnerhet i en ålder, då man -- åtminstone i inbillningen -- älskar att föreställa sig omgifven af faror och besvärligheter, bekämpade med mod och ihärdighet. Vi minnas nog litet hvar, huru lifligt vi i den lugna, varma barnkammaren i tankarne delade mödor och faror med de olycklige skeppsbrutne under "En vinter på Spetsbergen" eller läto Andersen i sina Eventyr föra oss hän på besök i Isdrottningens kyliga kristallpalats -- och, blifven man, hvem har ej med oförminskadt intresse följt Kane, Hayes, Mac Clintock på deras äfventyrliga färder bland det arktiska Amerikas isar? Äfven med naturforskaren är förhållandet nästan likartadt; hvarje, äfven den minsta och obetydligaste, djuriska eller vegetabiliska organism, som i de arktiska trakterna upptäckes, helsas med långt större intresse än tiotal af dylika från länder, der alla betingelser finnas för ett rikt och yppigt djur- och växt-lif; man liksom gläder sig att lära känna lifvets yttersta förposter mot dödens och den eviga köldens rike.

Undantaga vi det af Hayes år 1861 uppnådda Grinnell-land i det arktiska Amerika (81° 35' N. br.), är Spetsbergens ögrupp, såsom välbekant är, det längst mot nordpolen belägna land, som hittills blifvit af menniskor besökt, sträckande sig ända upp till nära 81:sta breddgraden. Det oaktadt är detta land, på hvilket uppmärksamheten hos oss under de senare åren blifvit mera riktad genom de trenne vetenskapliga expeditioner, som från Sverige dit företagits, bland alla arktiska, af Europeer obebodda länder det, som af största antalet personer blifvit besökt. Ända från den stund -- den 19 Juni 1596 -- då Holländaren Barents, under ett af dåtidens många försök att öfver Ishafvet finna en ginare väg till "konungarikena Cathay och China", först skådade de ur hafvet uppskjutande, hvass-spetsade fjelltoppar, hvilka på grund häraf erhöllo namnet Spetsbergen, ända till våra dagar torde knappt något år hafva förgått, utan att de talrika här förekommande hjordarne af skälar och hval-rossar hitlockat vinstsökande sjöfarande, och tider hafva t. o. m. funnits, då ett ganska rörligt folklif, hvarvid ej ens blodiga fejder mellan rivaliserande Engelsmän och Holländare saknades, här rådde, och då öfvervintringar härstädes (isynnerhet af ryssar) snart sagdt hörde till regeln **[1]**. Än i dag vittna flerestädes höga ryska dubbelkors och förfallna kojor, lemningar efter Holländska byggnader samt talrika grafvar om lifligheten och dödligheten härstädes under flydda tider. Minskad tillgång på dessa trakters förnämsta rikedom (hvalrossar och andra skäl-djur) har visserligen inskränkt Spetsbergs-fararnes antal, men årligen utgå dock ännu, isynnerhet från Tromsöe och Hammerfest, flera fartyg för att återkomma lastade med Ishafvets produkter, eller -- för att qvarlemnas bland de kring dem upptornade isbergen. Så sammanträffade under svenska expeditionen 1861 i Treurenberg-Bay (Sorge-Bay) 6 fartyg med tillsammans 102 man, "en numera sällsynt befolkning i dessa nejder", och 1864 års expedition hade lyckan att till fäderneslandet återföra tvenne Norska förolyckade fartygs besättningar.

Det är dock ej blott begäret efter materiel vinst, som lockat besökande upp till dessa ogästvänliga kuster, utan ett ej obetydligt antal vetenskapsmän **[2]** har äfven besökt desamma för att genom der anställda undersökningar öka det menskliga kunskaps-förrådet; det torde vara nog att blott exempelvis påminna om expeditionerna under Phipps, Scoresby, Parry och Gaimard. Äfven åtskilliga Engelska tourister hafva föredragit att bland Spetsbergens is och snö fälla en eller annan ren eller isbjörn framför att jaga tigrar under Ostindiens brännande himmel eller att med sportsmannens kännaremin vadslå på kapplöpningarne vid Epsom; ja, vi ega t. o. m. en skildring af en fransysk dam öfver hennes besök härstädes, men om dennas tillförlitlighet torde det vara bäst att ej fälla något omdöme, såvida man ej vill fela i artighet mot det täcka könet.

Oaktadt dessa talrika Spetsbergsfärder framkallat ett ej obetydligt antal beskrifningar öfver dessa nejders klimat, natur-förhållanden och naturalster, må ingen deraf draga den slutsatsen, att de Svenska expeditionerna varit af behofvet mindre påkallade eller af mindre vigt för vetenskapen. Vi behöfva blott kasta en blick på de kartor, som man förut egt, och den af de svenska vetenskapsmännen efter egna ortbestämningar uppgjorda **[3]**, för att inse, att då så många felaktigheter det ena årtiondet efter det andra fått oanmärkta passera rörande formen och skapnaden af ett land, som så mycket besökts af sjöfarande (hvaribland åtskilliga med världsberömda namn), en mängd oriktiga föreställningar äfven i andra afseenden måste vara rådande. De utomordentligt rika och dyrbara skördar af naturalster, som genom dessa expeditioner hemförts, bära äfven ojäfaktiga vittnesbörd härom, och ehuru bearbetningen af dessa skatter ännu ej tillfullo medhunnits, så kunna vi Svenskar dock ej undgå att med en viss grad af stolthet läsa de loford, som kommit det redan publicerade till del. "Man sieht hieraus wieder, wie ungeheuer oberflächlich alle bisherigen Englischen und Französischen Expeditionen nach Spitsbergen gearbeitet haben -- auch die berühmtesten und grössten, wie die von Scoresby und Parry -- und dass in Wahrheit die Schwedischen Expeditionen der letzten Jahre in jeder Beziehung die ersten gründlichen und tiefer eingehenden Untersuchungen angestellt haben"; så yttrar sig bland annat, en utmärkt tysk författare, Dr A. Petermann, åt hvilkens vitsord väl så mycket större värde torde böra tillerkännas, som han i de Svenska expeditionernas deltagare eger ifriga motståndare mot sin älsklingstheori om tillvaron af ett öppet polar-haf, -- en theori, om hvars sanning eller falskhet för n. v. en ifrig diskussion föres mellan snart sagdt alla vetenskapligt bildade ishafs-farare **[4]**.

Hvad nu de Svenska expeditionerna angår, torde våra läsare säkerligen påminna sig, att den första företogs 1858

af O. Torell och A. E. Nordenskiöld, hvilka under 2 1/2 månad för förnämligast geologiska, mineralogiska, zoologiska och botaniska undersökningar vistades på Spetsbergens vestkust. Med understöd af Rikets Ständer, H. K. H. Prins Oscar samt enskilda derför intresserade personer utrustades derefter 1861 en större expedition, i hvilken 11 vetenskapligt bildade personer, Svenskar och Finnar, deltogo, hvilka på tvenne fartyg längs Spetsbergens vestkust nådde dess nordligaste delar och der, ständigt af is hindrade från ett längre framträngande mot norden, tillbragte sommaren under trägna forskningar inom olika grenar af naturvetenskaperna. Åtskilliga frågor, som till följe af bristande tid och ogynnsamma naturförhållanden då ej kunde lösas, föranledde slutligen (1864) en ny, mindre expedition (3 deltagare), hvilken företrädesvis undersökte de sydliga kusterna. De östra, till följe af ismassor vanligen mera svår-tillgängliga stränderna hafva deremot ej härunder besökts, och om dessa råder derföre ännu stor osäkerhet.

Det är en populär framställning af 1861 års expedition, som, författad af den alltför tidigt bortryckte Finnen K. Chydenius, vi här hafva att anmäla. Den låter oss följa våra landsmän under deras ofta mödosamma och tålamodspröfvande färd, den skildrar i enkla och flärdfria, men just derigenom förtroendeväckande, ord lifvet och naturen i dessa nejder, den gör oss bekanta med naturföreteelserna inom hela den arktiska zonen och sofrar det sanna från det falska i föregående resandes berättelser. Enhvar, som älskar att af dessa trakter förvärfva sig en sann och trogen bild, ej grumlad af de öfverdrifter och fria fantasier, hvarmed åtskilliga föregångare sökt fånga sina läsares beundran, skall säkerligen ej utan både nytta och nöje studera detta arbete. Den deremot, som, ej nöjd med den enkla verkligheten, i en resebeskrifning endast önskar att finna en serie af hopade faror och nerfskakande äfventyr bland kannibaler och vild-djur, orkaner och jordbäfningar -- honom afråda vi uppriktigt valet af denna bok till lektyr, ty (med undantag af Prof. Nordenskiölds visserligen obehagliga tête-à-tête med en isbjörn, men som dock slutade utan blods-utgjutelse å någondera sidan) här skall han knappt finna något, som kan sätta hans blaserade blod i önskad svallning. Den arktiska djurverldens rikedom, naturens majestetiska ödslighet, polarfararnes omvexlande lif, den ihärdiga kampen mot ogynnsamma naturförhållanden skildras deremot här med lifliga drag, och på samma gång framblickar på hvarje sida vetenskapsmannens lugna allvar, omfattande kunskaper om allt, som rörer dessa trakters historia och naturförhållanden, samt hans glödande nit och oförtröttade verksamhet, på det att förhoppningarne om företagets lyckliga utgång ej måtte blifva gäckade. Och helt säkert skall ingen utan ett visst vemod läsa skildringen af midsommarsfesten i Sorge-Bay, hvarest solen ännu ej lyckats ur den kyliga jordens sköte framlocka en enda blomma till majstångens prydande; klädd med hafvets blomster, ståtliga alger, och med brokiga flaggor, bildade den dock jemte ett af drifved närdt, flammande Balders-bål en medelpunkt för representanter af den Skandinaviska Nordens 5 nationaliteter (den Lappska ej ens undantagen), hvilka under kanoners dån och mist-lurars larm samlades till ett gemensamt firande af solens fest, hvars högtidlighet ytterligare förhöjdes genom sånger af "Spetsbergens fyra största skalder." "Bålet, midsommar-stången, Aeoli kors och den brokiga, oroliga samlingen, belyst af den flammande stockelden, kullen med grafvarne, den oöfverskådliga pack-isen, öfver hvilken midnatts-solen på det molnfria fästet rätt i norr strålade mildt och hoppfullt -- allt bildade en tafla, som genom sina kontraster gjorde ett outplånligt intryck på oss alla. Den sorglösaste lek och det mest tryckande allvar kämpade om väldet; den förra vann, ty sällan hafva väl glasen klingat muntrare än vid grafvarne i Sorgebay."

Och i sanning, vi kunna väl fatta, huru en natur, sådan som Spetsbergens, är mäktig att framkalla både ett tryckande allvar och en sorglös lek. Skådar man kring sig, finner man fastlandet så godt som helt och hållet täckt af glacierernas blånande is, ur hvilkas stelnade vågor blott här och der en brant fjälltopp höjer sin svartnande hjessa. Ända ned till kusten sträcka sig flerestädes dessa isfloder, hvarifrån i hafvet nedstörtande block bidraga till ökandet af den isvakt, som försvårar eller omöjliggör annalkandet till den fjällklädda kusten. Endast här och der visar sig närmast stranden ett lågland, hvarest spridda exemplar af Spetsbergsflorans prydligaste växter, den gula vallmon (Papaver nudicaule), polar-smörblomman (Ranunculus sulphureus) och "Spetsbergs-ljungen" (Andromeda tetragona), blandade med det dvärgartade polar-videt (Salix polaris), gräs, starrarter och några andra örter, dela med lafvar och mossor den sparsamma näringen bland stensplittrorna. Att här vänta en grönskande gräsmatta eller en färgskiftande blomsterbädd vore förmätet, men å andra sidan har det genom de nu skedda

undersökningarne visat sig, att t. o. m. på Spetsbergens nordkust vegetationen är långt mindre inskränkt af evig is och snö, än man hittills varit benägen att antaga, i det att ännu på 1500 fots höjd öfver hafvet växter anträffats, och vid foten af fogelbergen uppnå Skedörten, Saxifrager m. fl. en förvånande grad af yppighet.

Om imellertid växtverlden och tillfölje deraf äfven djurvärlden på landet äro endast sparsamt representerade, så kan man ej säga detsamma om djurlifvet i sjelfva hafvet, på stränderna och drif-isen. Is-björnar, hvalrossar och skälar lifva isfälten, hvalar och ofantliga fiskmassor hemta bland hafvets myriader af smärre djur-arter en riklig näring, under det att sjöfoglar i otaliga skaror öfverallt svärma omkring, spejande efter rof, och flerestädes på strandklippornas branter bilda samhällen, mot hvilka London, Peking och andra verldens stora städer, om innevånarnes antal tages i betraktande, måste synas obetydliga. "Fjäll-sidan", säger A. J. Malmgren **[5]** om Beeren-Island "var på omkring en hel mils längd bokstafligen betäckt af kläckande foglar, från 5 famnars höjd till omkring 3-500 fot öfver hafvet, och det svarta berget var öfversålladt af krithvita prickar, ty så tätt sutto de hvit-bröstade foglarne vid hvarandra. Medan Nordenskiöld oeh jag gjorde långs sydöstra kusten en fem timmars tur i en liten båt, rodd med 3 par åror, kringsvärmades vi under hela tiden af fogelsvärmar i så otrolig mängd, att deras antal endast kunde jemföras med snöflingornas under ett snöfall. Luften var både fjärran och när, så att säga, tjock af foglar." -- Ett sådant djurlif får man icke skåda annorstädes än i de arktiska regionerna; döden och lifvet mötas här på och bland polarhafvets isar.

Ännu förunderligare måste dock detta land gestalta sig för våra tankar, när vi besinna, att dessa af glacierer nu betäckta fjällsluttningar i fordom timma voro klädda af palmer och andra de varmare ländernas växtalster, bildande skogar, i hvilka vidunderliga jätte-ödlor (saurier) egde sitt tillhåll. Och dock är intet säkrare än detta; redan länge har förekomsten af stenkolslager härstädes varit känd, och talrika i bergen förvarade växt-och djur-lemningar, som af de svenska expeditionerna hemförts, hafva satt denna sak utom allt tvifvel. Men när var detta förhållandet? Tanken svindlar, då man försöker att ens på ett ungefär beräkna den sedan dess förflutna tidens längd.

Dock -- vi nedlägga nu för denna gång pennan, väl inseende omöjligheten -- och äfven obehöfligheten -- att referera ett arbete, som utan tvifvel skall inom vårt land förvärfva sig en vid krets af läsare, hvilka med intresse skola följa sina landsmän på en färd, under hvilken de så väl häfdat Svenska namnets ära. Utom den ännu ej utkomna delen af detta arbete ega vi att under årets lopp förvänta en skildring af den år 1864 företagna färden, och vi torde då återkomma till detta ämne och till en allmän framställning af de förnämsta bland de under de trenne Spetsbergs-expeditionerna vunna resultaterna.

- e -

---

[1] Så t. ex. hvilar i Green Harbour Ryssen Staraschtschin, som af ålderdoms-svaghet afled efter att här hafva tillbragt 32 vintrar.

[2] Bland Svenska naturforskare hafva Professorerna Sv. Lovén (1837) och C. J. Sundevall (1838) besökt Spetsbergen.

[3] Såsom ett verkligt fel kunna vi ej underlåta att anmärka, att i den nu utkomna delen af det arbete, vi här hafva att anmäla, denna karta saknas, hvarigenom det för läsaren blir svårt eller omöjligt att rätt fatta färderna i fjordar och fjäll, som ej finnas upptagna på de vanliga, ofullständiga kartorna, Vi hoppas emellertid, att den senare delens utgifvande ej måtte alltför länge fördröjas, hvarigenom våra egna landsmän snart måtte få åtnjuta samma fördel, som redan kommit utlandet till godo genom den i Petermanns Geogr. Mittheil. förra året meddelade kartan.

[4] I denna strid sekunderas Dr P. af åtskilliga, bland hvilka t. ex. A. von Wrangel t. o. m. går så långt, att han antager ej blott tillvaron af ett öppet polar-haf, utan äfven af ett norr derom liggande varmare land, från hvilket

stora massor drifved af vind och ström föras ned till Tschuktschernas kuster. I motsats mot Dr P., som t. o. m. påstått, att "det är lika lätt att från Amsterdam-Eiland (på Spetsbergens vest-kust) segla till nordpolen som från Tromsöe till Amsterdam-Eiland" (ett yttrande, som han dock sedan modifierat), påstå våra svenska polar-resande, att, ehuruväl under höstmånaderna större öppningar stundom kunna bilda sig i isen, tillvaron af ett öppet polarhaf saknar all sannolikhet, och att utsigten att från Spetsbergen kunna med skepp uppträнga till polen är ytterst ringa. Härmed förnekas ingalunda möjligheten af ett norr om Spetsbergen liggande land eller ö; snarare tyckes detta erhålla bekräftelse af den under 1861 års färd gjorda iakttagelsen, att tidigt på våren stora skaror af flytt-fogel vid norra Spetsbergens kuster sågos sträcka mot norr. Qui vivra, verra.

[5] Vet. Ak. Förhandl. 1864 p. 405.